

Tadeusz Felski

Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 13 czerwca 1997 r. I CKN 46

Palestra 42/1-2(481-482), 216-219

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

■ Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 13 czerwca 1997 r.

I CKN 46/97*

Teza głosowanego postanowienia ma brzmienie następujące:

„Wprawdzie uwzględniając podstawę roszczenia wskazaną w pozwie, a mianowicie, że pozwana zajmuje lokal bez tytułu prawnego, należy stwierdzić, że przepis art. 23 k.p.c. nie może znaleźć wprost zastosowania do określenia wartości przedmiotu zaskarżenia. Jednakże (...) odpowiada wymaganiu wynikającemu z art. 393 pkt 1 w zw. z art. 393³ *in fine* i art. 19 § 2 k.p.c. oznaczenie w kasacji wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawie o opróżnienie lokalu mieszkalnego, zajmowanego bez tytułu prawnego, w wysokości odpowiadającej trzymiesięcznemu wynagrodzeniu (odszkodowaniu) za takie korzystanie, przy odpowiednim zastosowaniu reguł wynikających z art. 23 k.p.c. i art. 7 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych”.

W sprawie objętej głosowanym postanowieniem powódka domagała się nakazania pozwanej, aby opróżniła lokal mieszkalny opisany w pozwie, gdyż zajmuje go bez tytułu prawnego. Powództwo zostało oddalone przez Sąd Rejonowy, a Sąd Wojewódzki oddalił w tej sprawie rewizję.

Kasacja powódki została odrzucona przez Sąd Najwyższy z powołaniem się na niespełnienie wymogu odpowiedniej wartości przedmiotu sporu w sprawach o świadczenie (art. 393 § 1 pkt 1 k.p.c.).

W uzasadnieniu głosowanego postanowienia SN stwierdził m.in., że w pozwie nie została oznaczona wartość przedmiotu sporu, wbrew treści art. 19 § 2 i 187 § 1 pkt 1 k.p.c. Również przy przedstawieniu rewizji sądowi II instancji, a także przy wniesieniu kasacji nie oznaczono wartości przedmiotu zaskarżenia. Dopiero na skutek wezwania do uzupełnienia braków kasacji pełnomocnik powódki (ustanowiony do wniesienia kasacji) określił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 32 500 zł podkreślając, że kwota ta odpowiada wartości lokalu, gdyż podstawą powództwa było twierdzenie, że pozwana zajmuje lokal bez tytułu prawnego.

Powyższego poglądu pełnomocnika powódki nie podzielił Sąd Najwyższy. Zdaniem SN w niniejszej sprawie nie wchodzi w rachubę

* Dotychczas nie publ.

ustalenie wartości przedmiotu zaskarżenia na zasadach ogólnych, lecz znajduje odpowiednie zastosowanie szczególny przepis art. 23 k.p.c. i art. 7 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Oznacza to, że podstawą określenia wartości przedmiotu zaskarżenia powinno być zdaniem SN wynagrodzenie za korzystanie z lokalu bez tytułu prawnego za okres 3 miesięcy, a wynagrodzenie to nie przekracza kwoty 5000 zł.

Powyższy pogląd Sądu Najwyższego, zamykający drogę do skargi kasacyjnej w większości spraw o opróżnienie lokali mieszkalnych zajmowanych bez tytułu prawnego, nie wydaje się możliwy do zaakceptowania, gdyż oparty jest na nietrafnej wykładni przepisu art. 393 pkt 1 w zw. z art. 23 k.p.c.

Skoro dopuszczalność kasacji w sprawach cywilnych została ujęta w naszym prawie procesowym jako zasada, to niewątpliwie uzasadniony jest postulat ścisłej wykładni przepisów ograniczających tę zasadę, a więc wyłączających dopuszczalność kasacji. Takim przepisem wyjątkowym jest m.in. przepis pkt 1 § 1 art. 393 k.p.c. Dyrektywy jego ścisłej wykładni nie uchyla bynajmniej zawarte w jego treści odesłanie do „odpowiedniego” stosowania – przy oznaczeniu wartości przedmiotu zaskarżenia – przepisów o wartości przedmiotu sporu. Odpowiednie stosowanie przepisów prawa nie oznacza bowiem upoważnienia do ich dowolnej lub rozszerzającej interpretacji, ale oznacza jedynie konieczność ich stosowania z uwzględnieniem charakteru postępowania kasacyjnego. Z tego względu na przykład, stosując przepisy o wartości przedmiotu sporu dokonujemy modyfikacji ich treści zastępując pojęcie „wartość przedmiotu sporu” pojęciem „wartość przedmiotu zaskarżenia”.

Czy w ramach tak pojętego odpowiedniego stosowania przepisów byłoby również uzasadnione dokonanie modyfikacji treści art. 23 k.p.c. poprzez objęcie jego zakresem, obok spraw wynikających z umów najmu i dzierżawy, spraw z powództwa właściciela lokalu lub zabudowanej nieruchomości o opróżnienie lokalu mieszkalnego zajmowanego bez tytułu prawnego? Taka modyfikacja zakresu tego przepisu nie wydaje się uzasadniona charakterem postępowania kasacyjnego. W szczególności jest ona sprzeczna ze wskazaną wyżej zasadą dopuszczalności kasacji w sprawach cywilnych, bo prowadzi do wyłączenia skargi kasacyjnej w znaczącej ilości spraw. Co więcej, tego typu modyfikacja, oznaczająca w gruncie rzeczy rozszerzającą wykładnię przepisu art. 23 k.p.c. (*nota bene* też przepisu wyjątkowego w stosunku do ogólnych zasad obliczania wartości przedmiotu sporu), nie jest uzasadniona również w aspekcie materialnoprawnym. Z tego punktu widzenia sprawy wymienione w art. 23 k.p.c. i sprawy z powództwa właściciela o opróżnienie lokali zajmowanych bez tytułu prawnego nie

charakteryzują się bynajmniej podobieństwem lub jednorodnością. Wprawdzie generalnie rzecz biorąc, jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy w innym orzeczeniu¹, sprawy z powództwa o eksmisję są sprawami o świadczenie w rozumieniu art. 393 pkt 1 k.p.c., albowiem świadczenie może polegać również na wydaniu (opróżnieniu) pomieszczenia, nazywanym często w pewnym uproszczeniu powództwem „o eksmisję”. Jednakże zupełnie czym innym jest żądanie wynajmującego (lub wydierżawiającego) wydania przedmiotu najmu lub dzierżawy po zakończeniu tych stosunków obligacyjnych (art. 675 § 1 i 705 k.c.), a czym innym roszczenie właściciela rzeczy (lokalu lub zabudowanej nieruchomości) o jej wydanie przeciwko osobie władającej rzeczą bez tytułu prawnego (*rei vindicatio* – art. 222 § 1 k.c.).

Przepis art. 7 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie może być argumentem na rzecz tezy przeciwnej, gdyż dotyczy on jedynie obliczania wpisu w tego rodzaju sprawach, a nie dotyczy wartości przedmiotu sporu, od której zależy właściwość sądu. W doktrynie i w praktyce sądowej przyjmuje się, że w sprawach o wydanie nieruchomości posiadanej bez tytułu prawnego wartość przedmiotu sporu ustala się nie na podstawie art. 23 k.p.c., ale na zasadach ogólnych (art. 19 § 2 k.p.c.)².

W sprawie niniejszej prawidłowe ustalenie wartości przedmiotu sporu już w początkowej fazie postępowania powinno doprowadzić do przekazania sprawy sądowi wojewódzkiemu jako właściwemu rzeczowo (art. 17 pkt 4 k.p.c.). Okoliczność, że wartość ta w toku postępowania w I i II instancji nie została ani wskazana przez powoda, ani ustalona przez sądy nie ma oczywiście żadnego znaczenia dla prawidłowego ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia przy kasacji. Sąd Najwyższy winien więc przyjąć, że tą wartością jest wartość zajmowanego bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego, którego wydania domaga się powód – właściciel lokalu (art. 19 § 2 k.p.c.).

Na marginesie można zauważyć, że ograniczenie dopuszczalności kasacji w sprawach o eksmisję z lokali mieszkalnych, wynikające już nie tylko z krytykowanej wykładni SN, ale także – w przypadkach związanych z umową najmu – z wyraźnych przepisów prawa, prowadzi do następstw społecznie trudnych do zaakceptowania. Okazuje się bowiem, że w przypadku lokali dużych, luksusowych lub położonych w wielkich miastach wartość przedmiotu zaskarżenia obliczona w trybie art. 23 k.p.c. często przekroczy graniczną kwotę dopuszczalności kasacji. Kwestią otwartą pozostaje eksmisja z lokali zajmowanych na zasadzie spółdzielczego prawa do lokalu – można żywić obawę, że i tu SN skłoni się do rozszerzającej wykładni art. 23 k.p.c. W innych zaś przypadkach (wydaje się, że w ich znakomitej większości) postępowanie sądowe będzie z pewnością ograniczone do II instancji. Tymczasem

także i w tych przypadkach (a może przede wszystkim w tych) lokal mieszkalny jest dobrem stanowiącym podstawę egzystencji materialnej człowieka i jego rodziny. Spór o eksmisję z takiego lokalu jest więc sporem społecznie niezwykle doniosłym. Wydaje się, że z punktu widzenia standardów europejskich sprawy tego typu należałoby w warunkach polskich zaliczyć do spraw „ważnych, których rozpoznanie w III instancji jest uzasadnione potrzebą rozwoju prawa, ujednoczenia wykładni ustaw lub wyjaśnienia kwestii prawnej o znaczeniu ogólnym” (por. art. 7 „c” rekomendacji nr R /95/5 przyjętej przez Komitet Ministrów Rady Europy 7 lutego 1995 r. – Organizacja i ulepszenie funkcjonowania środków odwoławczych w sprawach cywilnych i handlowych)³.

Postulat rozszerzenia zakresu dopuszczalności kasacji na wszystkie sprawy o eksmisję z lokali mieszkalnych sformułował ostatnio także Rzecznik Praw Obywatelskich⁴. Niezależnie jednak od celowości zmian *de lege ferenda* postulat ścisłej wykładni przepisów ograniczających dopuszczalność kasacji wydaje się uzasadniony i możliwy do realizacji już obecnie.

Tadeusz Felski

Przypisy:

¹ Postanowienie SN z 18 grudnia 1996 r., I CKN 21/96, OSNC 1997, z. 4, poz. 42.

² Por. J. Rodziejewicz (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 1996, t. I, s. 153.

³ Treść art. 7 „c” rekomendacji cytuję za T. Erecińskim: *Apelacja i kasacja w procesie cywilnym*, Warszawa 1996, s. 106.

⁴ Zob. rubrykę „Rzecznik sygnalizuje”, Rzeczpospolita nr 269, z 19 listopada 1997 r., s. 15.